

УДК 316.74:378:61-057.875

DOI <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2025.4.15841>**Т. Б. Кадобний**ORCID <https://orcid.org/0000-0002-9150-2051>

Researcher ID ADL-1590-2022

Scopus Author ID 57211785701

С. О. БерегулякORCID <https://orcid.org/0009-0001-3313-8028>

Researcher ID OPO-4003-2025

Т. І. ТолоковаORCID <https://orcid.org/0000-0001-8944-8685>

Researcher ID Q-6330-2016

Scopus Author ID 57381180100

АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ЕТИКО-ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ

*Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України***T. B. Kadobnyi, S. O. Beregulyak, T. I. Tolokova***Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical University of the Ministry of Health of Ukraine*

ACADEMIC CULTURE OF HIGHER EDUCATION STUDENTS: ETHICAL AND PHILOSOPHICAL ASPECTS

Анотація. У статті здійснено теоретико-філософський аналіз академічної культури як системного явища, що інтегрує морально-етичні, когнітивні та соціокультурні компоненти у процесі формування особистості у вищій медичній освіті. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю переосмислення ролі духовно-моральних цінностей та засад академічної доброчесності в умовах глобалізації, цифровізації освіти та зростання сучасних викликів і вимог до якості підготовки майбутніх фахівців у сфері охорони здоров'я.

Метою статті є всебічне теоретичне осмислення академічної культури здобувачів вищої освіти з позицій етико-філософського аналізу, визначення її впливу на формування моральних орієнтирів, наукової відповідальності та культури мислення майбутніх професіоналів у сфері охорони здоров'я.

У ході дослідження застосовано методи філософського узагальнення, контент-аналізу, порівняльного аналізу наукових джерел та аксіологічного підходу, що дало змогу розкрити взаємозв'язок між етичними нормами, філософськими цінностями та академічною доброчесністю.

Результати проведеного аналізу свідчать, що академічна культура виступає ключовим чинником формування зрілої академічної спільноти в медицині, у якій поєднуються свобода та надзвичайно висока відповідальність, наукова автономія та етична дисципліна, яка визначається специфікою академічної діяльності як у медичній освіті, так і в науково-медичній діяльності. Показано, що розвиток цієї культури відбувається через навчальні програми з доброчесності, філософське виховання, студентське самоврядування, волонтерські ініціативи та приклад науково-педагогічних працівників як носіїв академічних цінностей.

Підкреслено, що в сучасній концепції освітнього простору в медицині академічна культура є не лише показником інтелектуальної зрілості, а й етичним імперативом професійного становлення фахівців. Подальші дослідження цільно спрямовані на вивчення впливу цифрового середовища й соціальних медіа на трансформацію академічних цінностей і моделей доброчесної поведінки здобувачів медичної освіти та дослідників.

Ключові слова: академічна культура; медицина; етика; філософія; академічна доброчесність; наукові взаємини.

Abstract. The article presents a theoretical and philosophical analysis of academic culture as a systemic phenomenon that integrates moral-ethical, cognitive, and sociocultural components in the process of personality formation within higher medical education. The relevance of the research is determined by the need to reconsider the role of spiritual and moral values and the principles of academic integrity in the context of globalization, digitalization of education, and the growing modern challenges and demands for the quality of training of future healthcare professionals.

The purpose of the article is to provide a comprehensive theoretical understanding of the academic culture of higher education students from the standpoint of ethical and philosophical analysis, and to determine its influence on the formation of moral orientations, scientific responsibility, and the culture of thinking among future professionals in the field of healthcare.

The research employs methods of philosophical generalization, content analysis, comparative analysis of scientific sources, and an axiological approach, which made it possible to reveal the interconnection between ethical norms, philosophical values, and academic integrity.

The results of the conducted analysis indicate that academic culture serves as a key factor in shaping a mature academic community in medicine, where freedom is combined with exceptionally high responsibility, scientific autonomy with ethical discipline – characteristics defined by the specificity of academic activity in both medical education and scientific-medical practice. It is shown that the development of this culture occurs through integrity education programs, philosophical upbringing, student self-government, volunteer initiatives, and the example of educators as bearers of academic values.

The article emphasizes that within the modern concept of the educational space in medicine, academic culture is not only an indicator of intellectual maturity but also an ethical imperative of professional formation. Future research should focus on exploring the impact of the digital environment and social media on the transformation of academic values and models of ethical behavior among medical students and researchers.

Key words: academic culture; medicine; ethics; philosophy; academic integrity; scientific relationship.

Вступ. Сучасна система вищої освіти переживає період глибоких трансформацій, що зумовлені глобалізаційними процесами, розвитком науки, цифровізацією інформаційного простору та посиленням вимог до якості підготовки майбутніх фахівців. Ці зміни безпосередньо торкнулися й вищої медичної освіти, яка, насамперед, гарантує розвиток здорового суспільства. У цих умовах особливої актуальності набуває питання формування академічної культури як основи професійного та особистісного становлення здобувача освіти у сфері охорони здоров'я (Pak, 2018, p. 323–326; Chalyi & Kryvenko, 2025, p. 1261–1273).

Академічна культура постає як багатокомпонентний соціокультурний феномен, що охоплює системне поєднання когнітивних елементів знань та вмінь, морально-етичних принципів, світоглядних орієнтирів у ціннісно-нормативному регулятиві та праксеологічних моделей поведінки у науково-освітньому середовищі.

Етико-філософські аспекти академічної культури відображають глибинну суть взаємодії між учасниками освітнього процесу, сприяють усвідомленню принципів академічної доброчесності, відповідальності та поваги до інтелектуальної праці. Саме через призму філософії освіти та етики наукового пізнання можливо осмислити сутність академічної культури як феномену, що формує майбутнє медичної науки та здорове суспільство (Veit, 2021, p. 169–186).

Дослідження цієї теми є надзвичайно важливим, адже воно дає змогу визначити роль духовних і моральних цінностей у формуванні професійної компетентності здобувачів освіти в медицині, а також окреслити шляхи вдосконалення освітнього середовища на засадах гуманізму, поваги та відповідальності, що є надзвичайно цінним для лікарів.

Мета статті – усебічне теоретичне осмислення академічної культури здобувачів вищої освіти з позицій етико-філософського аналізу. Основний фокус зосереджено на детермінації її впливу на формування моральних цінностей, наукової відповідальності та культури мислення майбутніх фахівців. Дослідження передбачає виявлення кореляції між етичними нормами, філософськими

цінностями та академічною доброчесністю як фундаментальними елементами сучасного освітнього простору. Аналітична частина роботи включає ґрунтовний розгляд наукових праць, присвячених філософським засадам академічної взаємодії, етиці наукового пізнання та ролі духовно-моральних орієнтирів у професійному становленні спеціалістів з охорони здоров'я.

Теоретична частина. Поняття «академічна культура» є відносно новим у науковому дискурсі, а тому складно визначити точний час його появи в обігу. Проте аналіз етимології цього терміна дає змогу зрозуміти його сутність: він поєднує два ключові компоненти – «академічний», що стосується освіти, науки, викладання, досліджень і дотримання академічних традицій, та «культуру», яку розглядають як систему духовних, інтелектуальних і соціальних надбань суспільства (Pak, 2018, p. 323–326) та безпосередньо медичної спільноти, що визначають його спосіб діяльності в певній сфері. Важливим етапом у формуванні змісту цього поняття стала Бухарестська декларація етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європі (2–5 вересня 2004 р., м. Бухарест), у якій уперше було чітко окреслено основні цінності академічної культури.

Академічна культура – це традиції та інновації, які спрямовують розвиток академічної спільноти та окремих особистостей цієї спільноти. Будь-яка академічна спільнота формується її академічною культурою. Разом із тим є й зворотний зв'язок: якість академічної культури зумовлюється якістю спільноти, у якій вона розвивається. Тобто це є результатом діяльності членів академічної спільноти: у доброчесній, умовно доброчесній та недоброчесних спільнотах маємо трансформації чи деформації академічної культури. У вузькому сенсі – це сегмент, який включає у себе культуру викладачів, здобувачів, аспірантів університетів і навчальних центрів та вчених, що працюють у наукових інститутах і дослідницьких осередках (Hamitov, 2024, p. 110–114).

Дане поняття аналізується крізь призму аксіологічного підходу, який дає змогу простежити взаємини в академічному середовищі на мікро-, мезо- та макрорівнях. Набули осмислення фундаментальні цінності академічної культури

й доброчесності, на яких повинен базуватися та реалізовуватися освітній процес з урахуванням особливостей взаємодії у спільноті медиків, які продиктовані відповідальністю за життя й здоров'я, а також специфікою щоденного спілкування у кризових обставинах. На рівні повсякденного усвідомлення в освіті та науці можна зустріти звужене розуміння тлумачення терміна «академічна доброчесність», а саме йдеться про плагіат, фальсифікацію даних, шахрайство або видачу чужих думок за свої. Здебільшого увага акцентується на виявленні фактів загальної академічної нечесності, нехтуванні нормами та вимогами. Показником сформованості академічної доброчесності є усвідомлення та дотримання цінностей чесності, довіри, справедливості, поваги, відповідальності та мужності. Своєю чергою, академічна культура як соціокультурне явище заснована на позитивних перспективах цінностей професіоналізму, соціальної відповідальності, самовираження та саморозвитку (Kubko, 2022, р. 118–124).

Академічна доброчесність, культура, етика та освітня культура нерозривно пов'язані й доповнюють одна одну, створюючи єдину ціннісну систему сучасного освітнього простору. Академічна культура слугує фундаментом, який об'єднує моральні норми та принципи наукової діяльності. Академічна доброчесність набула значення практичного втілення цієї культури, що гарантує чесність, об'єктивність та відповідальність у навчанні й дослідженнях. Академічна етика встановлює моральні правила взаємодії учасників освітнього процесу, підтримуючи довіру та повагу, які гарантують колегіальність у взаєминах між науково-педагогічними працівниками, здобувачами медичної освіти та дослідниками (Valkenburg et al., 2021, р. 1–23; Mielkov, 2021, р. 116–131). Освітня культура довершує систему, формуючи середовище для набуття знань і особистісного розвитку (Mejía & Garcés-Flórez, 2024, р. 1–20; Semeniuk et al., 2017, р. 240–251). Їх гармонія є запорукою зрілої академічної спільноти, що ґрунтується на гуманізмі, відповідальності та свободі думки і сприяє розвитку медичних знань.

Моральна та інтелектуальна зрілість учасників освітнього процесу проявляється не лише в інтелектуальній діяльності, а й у відповідальному ставленні до обізнаності (Valkenburg et al., 2021, р. 1–23; Mielkov, 2021, р. 116–131). Академічна доброчесність вимагає не просто індивідуальної чесності, а активної позиції: це солідарна діяльність, спрямована на захист цілісності академічної практики та її найвищих благ – розвитку, навчання й обміну знаннями (Mejía & Garcés-Flórez, 2024, р. 1–20). Академічна свобода нерозривно пов'язана з відповідальністю:

вона можлива лише тоді, коли свободу мислення супроводжує усвідомлення моральних зобов'язань перед науково-медичною спільнотою, на яку суспільство покладає надзвичайно високі соціальні сподівання. Коли така спільнота розвиває солідарність, її учасники всебічно підтримують відповідальність наслідувати доброчесність не лише за себе, а й за своїх колег (Bieliauskaitė, 2021, р. 309–322; Mielkov, 2021, р. 116–131).

Філософія освіти формує світоглядну основу академічної культури, спрямовуючи здобувачів освіти та науковців на поєднання знання, етики та гуманізму, допомагає майбутнім фахівцям із медицини осмислити знання не лише як інструмент, а й як частину духовного розвитку, що ґрунтується на емпатії, моральному виборі та пошуку сенсу (Valkenburg et al., 2021, р. 1–23; Elder & Paul, 2020). Її формування залежить від внутрішньої мотивації та свідомого покликання у виборі майбутньої професії здобувачів освіти, позитивного прикладу викладачів та атмосфери довіри в академічній спільноті, яка сприяє етичному саморозвитку (Veit, 2021, р. 169–186).

Етичне навчальне середовище створює умови для відкритого діалогу, взаємоповаги та співпраці між здобувачами освіти, науковцями та науково-педагогічними працівниками, формуючи моральний клімат університету. Поведінка викладачів, дотримання ними етичних принципів у взаєминах між собою та зі здобувачами освіти є ключовими чинниками формування академічної доброчесності в освітньому процесі (Semeniuk et al., 2017, р. 240–251). Саморефлексія та критичне мислення становлять базові риси академічної культури, що забезпечує усвідомленість і відповідальність у навчанні, медико-науковій діяльності та майбутній практичній роботі в клініці (Elder & Paul, 2020).

Активна участь у студентських організаціях і громадських ініціативах підсилює соціальну відповідальність і сприяє розвитку цінностей співпраці, лідерства та академічної солідарності й слугує підґрунтям у дотриманні високого рівня емпатії та академічної культури в медичній практиці. А студентське самоврядування є практичною школою академічної культури, де цінності доброчесності й етики реалізуються у колегіальній взаємодії (Bieliauskaitė, 2021, р. 309–322; Terenzini & Pascarella, 2017, р. 293–314).

Сучасна академічна спільнота стикається з численними етичними викликами, які безпосередньо загрожують цілісності науково-освітнього процесу. Плагіат, фальсифікації та маніпуляції даними вважаються основними моральними девіаціями, що порушують засади академічної доброчесності та підривають довіру до наукових результатів. Ці порушення не лише дискредитують індивідуальні досягнення, а й створюють

ризика для всієї освітньої системи, формуючи спотворену культуру байдужості та нехтування етичними нормами. У цьому контексті істинна академічна культура повинна виступати не лише як набір правил поведінки в охороні здоров'я, а й як внутрішня моральна орієнтація медика та науковця, яка формує свідоме ставлення здобувачів до власної та колективної відповідальності та професійної честі.

Діджиталізація освіти та активне використання цифрових засобів, соціальних мереж і онлайн-платформ значно змінили характер академічної взаємодії та навчального процесу. З одного боку, технології відкривають нові можливості для обміну знаннями та інтерактивного навчання, з іншого – вони створюють нові виклики для збереження академічної доброчесності: легкий доступ до наукових напрацювань інших, можливість використання несанкціонованих ресурсів і поширення недостовірної інформації (Vlasenko et al., 2024, p. 784–789). У глобалізованому освітньому середовищі формування етичної відповідальності здобувачів освіти стає ключовим завданням університету, що включає критичне мислення, навички самоконтролю та усвідомлення наслідків своїх дій для академічної спільноти медиків і суспільства у цілому.

Розбудова академічної культури серед здобувачів вищих медичних навчальних закладів реалізується через систему інтегрованих заходів. До них належать спеціалізовані освітні модулі та тренінги з академічної доброчесності, спрямовані на засвоєння засад чесності, неупередженості та відповідального ставлення до здобування медичної освіти, яка дасть у майбутньому можливість впливати на здоров'я людей.

Важливу роль відіграють громадські та волонтерські ініціативи, участь у проєктах, які розвивають навички лідерства, співпраці та соціальну відповідальність (Shevchenko et al., 2025, p. 94–98). Провідні університети світу й України активно використовують інноваційні методи, зокрема інтерактивні семінари, симуляційні вправи та програми наставництва, що забезпечує органічне поєднання навчального процесу

з розвитком етичних і моральних якостей здобувачів медичної освіти.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Академічна культура здобувачів вищих медичних навчальних закладів є важливим чинником у процесі формування моральних цінностей, наукової відповідальності та культури мислення майбутніх професіоналів. Вона об'єднує етичні стандарти, філософські принципи та засади академічної доброчесності, створюючи цілісну систему, яка визначає норми поведінки в освітньому та науковому середовищі. Формування такої культури здійснюється шляхом інтеграції теоретичних знань із практичними тренінгами, залученням до волонтерських і студентських ініціатив, а також активною участю у студентському самоврядуванні. Це сприяє розвитку критичного мислення, здатності до саморефлексії та формуванню етичної свідомості. Сучасні виклики в академічному середовищі, такі як прояви плагіату, фальсифікації даних, маніпуляції інформацією та масштабна діджиталізація освіти, вимагають особливої уваги до питання етичного виховання та формування у здобувачів вищої медичної освіти внутрішньої моральної відповідальності. Філософський складник освітнього процесу забезпечує світоглядну основу академічної культури, спрямовуючи учасників навчання до гармонійного об'єднання знань, гуманізму та морального вибору. Це підтримує створення зрілої академічної спільноти, де доброчесність та етична відповідальність стають природними нормами поведінки, а знання оцінюються не лише як практичний інструмент, а й як елемент духовного становлення і професійного розвитку.

Подальші дослідження варто спрямовувати на вивчення впливу цифровізації та соціальних медіа на формування моральних і академічних цінностей здобувачів медичної освіти. Перспективними також є розроблення практичних моделей та створення методології вивчення феномену розвитку академічної доброчесності через етико-філософське виховання та освітні ініціативи у вищому медичному навчальному закладі через вивчення ставлення суб'єктів освітнього процесу до базових цінностей.

References

1. Bieliauskaitė, J. (2021). Solidarity in Academia and its Relationship to Academic Integrity. *Journal of Academic Ethics*. 19 (3), 309–322. DOI: 10.1007/s10805-021-09420-6
2. Chalyi, K., & Kryvenko, I. (2025). Medical Chatbots Based on Artificial Intelligence: Aspects of Professional Competence Formation. *Prospects and innovations of science*. 1 (47), 1261–1273.
3. Elder, L., & Paul, R. (2020). *Critical thinking: Tools for taking charge of your learning and your life*. Rowman & Littlefield.

4. Hamitov, N. (2024). *Philosophy of science and culture: dictionary*. Kyiv: National Academy of Sciences of Ukraine.
5. Kubko, V. P. (2022). Axiological dimension of academic culture. *Culturological almanac*. (4), 118–124. DOI: 10.31392/cult.alm.2022.4.14
6. Mejía, A., & Garcés-Flórez, M. F. (2024). What do we mean by academic integrity?. *International Journal for Educational Integrity*. 21 (1), 1–20. DOI: 10.1007/s40979-024-00176-1
7. Mielkov, Y. (2021). *Increasing the Research Capacity of Universities in Ukraine: Problems, Value Dimensions and the Way of Democratiza-*

tion. *International Scientific Journal of Universities and Leadership*, (11), 116–131. <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2021-11-1-116-131>

8. Pak, I. V. (2018). Academic Culture: Some Aspects of Sociological Interpretation. *Visnyk of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series Sociological Studies of Contemporary Society: Methodology, Theory, Methods*, 39, 323–326. Retrieved from: <https://periodicals.karazin.ua/ssms/article/view/10275>

9. Semeniuk, O. M., Semenikhina, O. V., & Bezuglyi, D. S. (2017). Formation of the teacher-researcher academic culture in a digital creative environment. *Information Technologies and Learning Tools*. 62 (6), 240–251.

10. Shevchenko, V. H., Muraviov, P. T., & Kravets, K. V. (2025). Ethics of Using Artificial Intelligence in Higher Medical Education. *Medical education*. (1), 94–98. DOI: 10.11603/m.2414-5998.2025.1.15381

11. Terenzini, P., & Pascarella, E. (2017). Student Involvement and Development in Higher Education. *Journal of Higher Education*. 88 (3), 293–314.

12. Valkenburg, G., Dix, G., Tjldink, J., & de Rijcke, S. (2021). Expanding research integrity: A cultural-practice perspective. *Frontiers in Research Metrics and Analytics*. Science and engineering ethics. 27(10), 1–23. DOI: 10.1007/s11948-021-00291-z

13. Vlasenko, O. M., Kucherenko, I., Turchyn M. Ya., Nechushkina, O., Kobrzhytskyi, V., & Hrytsenko O. A. (2024). Values of academic integrity in higher medical education. *Wiad Lek*. 77 (4), 784–789. DOI: 10.36740/Wlek202404126

14. Veit, W. Experimental philosophy of medicine and the concepts of health and disease. *Theor Med Bioeth* 42, 169–186 (2021). DOI: <https://doi.org/10.1007/s11017-021-09550-3>

Електронна адреса для листування: tolokova@tdmu.edu.ua

Стаття надійшла 18.10.2025

Статтю прийнято 12.11.2025

Стаття опублікована 30.12.2025